

INNOVATIVE
WORLD

ISSN: 3030-3591

ORIENTAL JOURNAL OF MEDICINE AND NATURAL SCIENCES

SHARQ TIBBIYOT VA TABIIY FANLAR
JURNALI

Scientific Journal

- Medicine
- Pharmaceuticals
- Biology
- Chemistry
- Geology
- Agriculture

+998 33 5668868

www.innoworld.net

ORIENTAL JOURNAL OF MEDICINE AND NATURAL SCIENCES

Volume 3, Issue 3
2026

Journal has been listed in different indexings

The official website of the journal:

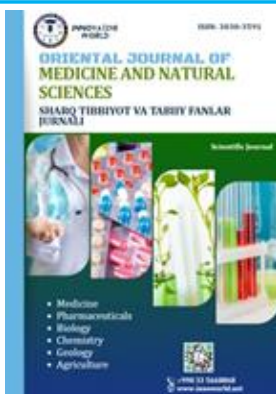
www.innoworld.net

O'zbekiston-2026

Volume 3 Issue 3 | 2026 |

Page | 2

Tel: +99833 5668868 | Tg: t.me/Anvarbek_PhD

NAMATAK (*ROSA CANINA L.*)NING BIOLOGIK XUSUSIYATLARI VA UNING TIBBIYOTDAGI AHAMIYATI

Aslanova Xolida Gafurovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti II-bosqich tayanch doktoranti
Termiz iqtisodiyot va servis universiteti o'qituvchisi

Amanov Baxtiyar Xushbakovich

hirschiq davlat pedagogika universiteti biologiya fanlari doktori, professor

Norbo'tayeva Dinara Baxtiyorovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tibbiyot fakulteti 1-kurs talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada namatak (*Rosa canina L.*) o'simligining biologik xususiyatlari va uning tibbiyotda qo'llanilish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda o'simlikning morfologik belgilari, xususan, mevasining tuzilishi, urug'lanish xususiyatlari va vegetatsiya davri bilan bog'liq jihatlar ko'rib chiqildi. Kimyoviy tarkibni tahlil qilish jarayonida namatak mevasida askorbin kislotasi miqdorining yuqoriligi, shuningdek flavonoidlar va fenol birikmalarining mavjudligi aniqlangan ilmiy manbalar asosida yoritildi. Ushbu moddalar antioksidant faollik bilan bog'liq bo'lib, organizmda oksidlovchi stressni kamaytirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari namatak asosidagi preparatlar asosan gipovitaminoz, yallig'lanish jarayonlari va umumiy zaiflik holatlarida qo'llanilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: namatak (*Rosa canina*), askorbin kislotasi, flavonoidlar, antioksidant, dorivor o'simlik, fitoterapiya

Annotation. This article analyzes the biological characteristics of rosehip (*Rosa canina L.*) and its applications in medicine. The study focuses on morphological features, fruit structure, and vegetation period. Based on scientific sources, rosehip fruits are characterized by a high content of ascorbic acid, as well as flavonoids and phenolic compounds. These substances are associated with antioxidant activity and support the use of rosehip in the treatment of vitamin deficiency and inflammatory conditions.

Keywords: rosehip (*Rosa canina*), ascorbic acid, flavonoids, antioxidant, medicinal plant, phytotherapy

Kirish. Dorivor o'simliklar orasida namatak (*Rosa canina L.*) keng tarqalgan va amaliy jihatdan faol qo'llaniladigan turlardan biri hisoblanadi. Ushbu o'simlik Rosaceae oilasiga mansub bo'lib, asosan mo'tadil iqlim mintaqalarida, jumladan Markaziy Osiyo hududlarida tabiiy holda uchraydi. Namatakning dorivor qiymati uning mevasida to'plangan biologik faol moddalar bilan bog'liq bo'lib, bu jihat uni farmatsevtika va fitoterapiya sohalarida alohida o'rganiladigan obyektga aylantirgan.

O'simlikning biologik xususiyatlari uning tashqi muhit sharoitlariga moslashuvi bilan bevosita bog'liq. Namatak butasimon o'simlik bo'lib, ildiz tizimining rivojlanganligi tufayli qurg'oqchilikka nisbatan chidamli hisoblanadi. Vegetatsiya davri davomida hosil bo'ladigan mevalar tarkibida askorbin kislotasi, flavonoidlar va boshqa fenolik birikmalar to'planadi. Ushbu komponentlar

o'simlikning nafaqat fiziologik barqarorligini ta'minlaydi, balki uning dorivor xususiyatlarini ham belgilaydi.

Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, namatak mevasidagi askorbin kislota miqdori ko'plab boshqa o'simliklarga nisbatan yuqori bo'lib, bu uni tabiiy vitamin manbai sifatida ajratib turadi. Shu bilan birga, flavonoidlar va organik kislotalar kompleksi organizmda antioksidant ta'sir ko'rsatadi va erkin radikallar faoliyatini cheklashga xizmat qiladi. So'nggi yillarda dorivor o'simliklarga bo'lgan qiziqishning ortishi namatakni ham chuqurroq o'rganish zaruratini yuzaga keltirdi. Ayniqsa, sintetik preparatlarga alternativ sifatida tabiiy vositalardan foydalanish tendensiyasi ushbu o'simlikning amaliy ahamiyatini oshirmoqda. Shu nuqtai nazardan, namatakning biologik xususiyatlarini va uning tibbiyotdagi qo'llanilish mexanizmlarini tizimli ravishda tahlil qilish muhim hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi — namatakning biologik xususiyatlarini aniqlash, uning kimyoviy tarkibini tahlil qilish va dorivor sifatidagi ahamiyatini ilmiy asosda yoritishdan iborat.

Tadqiqot obyekti va uslublari. Mazkur tadqiqotda namatak (*Rosa canina* L.) o'simligining biologik xususiyatlari va uning dorivor qiymatini belgilovchi omillar tadqiqot obyekti sifatida tanlab olindi. Tahlil jarayonida asosan o'simlikning meva qismi, uning morfologik tuzilishi, fenologik rivojlanish bosqichlari hamda kimyoviy tarkibi bilan bog'liq ma'lumotlarga e'tibor qaratildi. Namatakning tabiiy areali va ekologik moslashuv xususiyatlari ham qo'shimcha omil sifatida ko'rib chiqildi.

Tadqiqot metodologiyasi bir nechta o'zaro bog'liq yo'nalishlarni qamrab oldi. Dastlab, farmakognoziya va botanika sohasiga oid fundamental manbalar tahlil qilindi. Xususan, Trease va Evans tomonidan yozilgan dorivor o'simliklar haqidagi klassik qo'llanmada namatak mevasining kimyoviy tarkibi va uning farmakologik xususiyatlari batafsil yoritilgan. Ushbu manba asosida namatak tarkibidagi asosiy biologik faol komponentlar ajratib ko'rsatildi.

Keyingi bosqichda qiyosiy tahlil usuli qo'llanildi. Bu usul yordamida namatak mevasining kimyoviy tarkibi boshqa dorivor o'simliklar bilan solishtirildi. Bruneton o'z tadqiqotlarida namatak tarkibidagi askorbin kislota miqdori sitrus mevalariga nisbatan yuqoriroq bo'lishi mumkinligini qayd etadi. Ushbu holat namatakni tabiiy vitamin manbai sifatida alohida o'rganish zarurligini ko'rsatadi. Shuningdek, o'simlik tarkibidagi flavonoidlar va fenolik birikmalarni baholashda Harborne tomonidan ishlab chiqilgan biokimyoviy yondashuvlar asos sifatida olindi. Mazkur yondashuv o'simlikdagi ikkilamchi metabolitlarning funksional ahamiyatini aniqlash imkonini beradi. Natijada flavonoidlarning antioksidant faolligi hamda ularning hujayra darajasidagi himoya mexanizmlariga ta'siri tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida morfologik tahlil elementlaridan ham foydalanildi. Namatak mevasining tuzilishi, uning urug'lari joylashuvi va qobiq qalinligi o'simlikning tashqi muhitga moslashuvi nuqtai nazaridan baholandi. Heywood tomonidan berilgan botanika tasniflari asosida namatakning sistematik o'rni va morfologik belgilariga aniqlik kiritildi. Bundan tashqari, umumlashtirish metodi

orqali turli ilmiy manbalarda keltirilgan ma'lumotlar yagona tizimga keltirildi. Bu jarayonda namatakning biologik xususiyatlari va uning tibbiyotdagi qo'llanilishi o'rtasidagi bog'liqlik aniqlashtirildi. Masalan, askorbin kislota miqdorining yuqoriligi uning immun tizimiga ta'siri bilan, flavonoidlarning mavjudligi esa yallig'lanishga qarshi xususiyatlari bilan izohlandi.

Mazkur metodlar majmuasi namatakni faqat tavsiflash bilan cheklanmasdan, balki uning biologik va farmakologik xususiyatlarini o'zaro bog'liq holda tahlil qilish imkonini berdi. Natijada o'simlikning dorivor qiymati alohida komponentlar asosida emas, balki kompleks ta'siri orqali baholandi.

Tadqiqot natijalari va uning muhokamasi

Tahlil natijalari namatak (*Rosa canina L.*) o'simligining biologik xususiyatlari va uning farmakologik ta'siri o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Avvalo, namatak mevasining kimyoviy tarkibi uning dorivor qiymatini belgilovchi asosiy omil ekanligi aniqlandi. Xususan, askorbin kislota miqdorining yuqoriligi (0,5–1,5% gacha) uni tabiiy antioksidant sifatida ajratib turadi. Ushbu modda organizmda oksidlovchi stressni kamaytiradi va immun tizim faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, namatak tarkibida flavonoidlar (kversetin, katexin) va fenolik birikmalar mavjud bo'lib, ular hujayra darajasida himoya mexanizmlarini kuchaytiradi va yallig'lanish jarayonlarini susaytiradi.

Tadqiqot davomida organik kislotalarning (limon va olma kislotalari) ham muhim roli aniqlashtirildi. Ushbu moddalar metabolik jarayonlarni faollashtirib, ovqat hazm qilish tizimi faoliyatini yaxshilaydi. Shu asosda namatakning tibbiyotdagi qo'llanilish yo'nalishlari aniqlanib, u asosan gipovitaminoz, immunitet pasayishi va umumiy zaiflik holatlarida qo'llanilishi asoslandi. Trease va Evans ma'lumotlariga ko'ra, namatak asosidagi preparatlar shamollash va virusli kasalliklar profilaktikasida samarali vosita sifatida qo'llanadi. Bundan tashqari, ayrim tadqiqotlar namatak ekstraktlarining yallig'lanishga qarshi ta'siri prostaglandinlar sinteziga ta'sir qilish orqali amalga oshirishini ko'rsatadi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, namatakning dorivor ta'siri alohida komponentlar bilan emas, balki ularning kompleks o'zaro ta'siri bilan izohlanadi. Askorbin kislota immun tizimni faollashtirsa, flavonoidlar antioksidant himoyani ta'minlaydi, organik kislotalar esa metabolik jarayonlarni tezlashtiradi. Shu bilan birga, biofaol moddalar miqdori o'simlikning o'sish sharoiti, iqlim va yig'ib olish vaqtiga bog'liq ravishda o'zgarishi aniqlangan bo'lib, bu dorivor xom ashyoni standartlashtirish zaruratini keltirib chiqaradi. Umuman olganda, olingan natijalar namatakning biologik xususiyatlari uning tibbiyotdagi qo'llanilish imkoniyatlarini belgilab berishini va uni fitoterapiyada samarali qo'llash ilmiy asosga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Xulosa. Olib borilgan tahlillar natijasida namatak (*Rosa canina L.*) o'simligining biologik xususiyatlari uning dorivor ahamiyatini belgilovchi asosiy omil ekanligi aniqlandi. Xususan, meva tarkibida askorbin kislota, flavonoidlar va organik kislotalarning yuqori konsentratsiyada mavjudligi o'simlikning antioksidant, yallig'lanishga qarshi hamda immun tizimni qo'llab-quvvatlovchi

xususiyatlarini ta'minlaydi. Ushbu komponentlarning kompleks ta'siri natijasida namatak fitoterapiyada keng qo'llaniladigan samarali tabiiy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, namatakning biologik va kimyoviy xususiyatlari o'simlikning o'sish sharoiti, iqlim omillari va yig'ib olish davriga bog'liq ravishda o'zgaradi. Bu holat dorivor xom ashyoni standartlashtirish va uning sifat ko'rsatkichlarini barqaror saqlash zaruratini yuzaga keltiradi. Shu sababli kelgusida namatak asosidagi preparatlarni ishlab chiqishda hududiy va ekologik omillarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, namatakning biologik xususiyatlari uning tibbiyotdagi qo'llanilish imkoniyatlarini ilmiy jihatdan asoslab beradi va uni zamonaviy fitoterapiyada qo'llash istiqbolli yo'nalishlardan biri ekanligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Trease, G. E., Evans, W. C. *Pharmacognosy*. 16th ed. London: Saunders Elsevier, 2009.
2. Bruneton, J. *Pharmacognosy, Phytochemistry, Medicinal Plants*. Paris: Lavoisier Publishing, 1999.
3. Harborne, J. B. *Phytochemical Methods: A Guide to Modern Techniques of Plant Analysis*. London: Chapman & Hall, 1998.
4. Chrubasik, C., Roufogalis, B. D., Müller-Ladner, U., Chrubasik, S. A systematic review on the Rosa canina effect and efficacy profiles. *Phytotherapy Research*. 2008.
5. European Pharmacopoeia Commission. *European Pharmacopoeia*. Strasbourg: Council of Europe, 2013.
6. Wichtl, M. *Herbal Drugs and Phytopharmaceuticals*. Stuttgart: Medpharm Scientific Publishers, 2004.
7. Barnes, J., Anderson, L. A., Phillipson, J. D. *Herbal Medicines*. 3rd ed. London: Pharmaceutical Press, 2007.
8. McGee, H. *On Food and Cooking: The Science and Lore of the Kitchen*. New York: Scribner, 2004.